

17. Bölüm

Cadılık-Büyücülük

Antik Çağda kadın aşağılanır, baskı altında tutular, eve kapatılır ama kadınlara cadılık ya da büyücülükle bağlantılı birtakım suçlamalara pek sık rastlanmazdı. Bu tür suçlamalar, Hıristiyanlığın yaygınlaşması sonucu özellikle Avrupa’da yoğunluk kazandı. Kimi araştırmacılar, 1500 yıllık süre içinde Avrupa Kıtası’nda büyük çoğunluğu kadın olmak üzere yaklaşık 9 milyon insanın büyücü ve cadı oldukları gerekçesiyle boğularak ya da ateşe atılarak yok edildiğini öne sürer.

Gerçekte tüm Kutsal Kitaplar, büyü yapmayı, büyülü güçler kullanarak insanların kötü şeyler yapmasını yasaklamıştır. Bu durum, dinlerin, büyüün varlığını kabul ettiğini ancak kullanımasını yasakladığını gösterir. Elbette “Büyü yapmak ve büyülü güçler kullanmak hep ve ille de kötü müdür? Bu, yararlı ve iyi niyetli bir iş için de kullanılamaz mı?” sorusunun yanıtı ayrı.

Hıristiyan din adamları bu konu üzerinde araştırmalar yaparak kitaplar yayınladılar; cadıların-büyücülerin saptanması ve cezalandırılması için yöntemler yarattılar.

İlginç olan şudur ki, Hıristiyan bağnazlığına özgü bu uygulamalar yalnızca Orta Çağ ile sınırlı kalmadı çok yakın yıllara değin sürdü.

* * *

Cadılık ve büyücülüğün kökeni belirli bir dinle bağlantılı değildir. Ancak tüm dinlerde bu konu işlenir.

Dinlerde; cadılığın dine, doğaya ve Tanrı’ya karşı tümüyle bir başkaldırı olduğu biçiminde bir görüş egemendir.

Cadılık-Büyücülük

Bu konuyla ilgili Kutsal Kitap göndermelerine ilk kez Eski Ahit'te (Tevrat'ta) rastlanır. Bu kitapta büyücülüğe ve cadılığa ilişkin birçok söylem yer alır. Çıkış bölümünün 22.18 ayetinde *“Büyücü kadını yaşatmayacaksın.”* söylemi vardır. Burada, o zamanlar bile erkek büyücülerden çok kadın büyücülerden söz edilmesi dikkat çekicidir. Levililer bölümünün 19.26 ayetinde *“Kehanette bulunmayacak, falcılık yapmayacaksınız.”* denilirken 19.31'de *“Cincilere, ruh çağıranlara yönelmeyin. Onlara danışmayın, kirlenirsiniz.”* denilir. 20.27 ayeti daha da serttir: *“Cincilik yapan ve ruh çağıran ister erkek, ister kadın olsun kesinlikle öldürülecektir. Onları taşılayacaksınız. Ölümlemlerinden kendileri sorumludur.”* denir. Büyücülerle birlikte onlara danışanların da Tanrı tarafından yok edileceğine ilişkin söylemler vardır. Tesniye bölümünün 18.10 ayetinde, büyücülerin ve sihirbazların toplum dışı bırakılması emredilir.

Yeni Ahit'te, Şeytan'ın İsa'yı baştan çıkarmasına, Havarilerin Simon Magnus ile yaptıkları yarışmaya ilişkin bölümler vardır. Resullerin İşleri bölümünün 19.19 ayetinde büyü kitaplarının yakılması işlenirken, Galatlar bölümünün 5.20 ayeti ile Vahiy'in 21.8 ve 22.15 ayetlerinde, cadılığın Tanrı tarafından yasaklanmış olduğu yazılıdır.

* * *

Eski Ahit'te yasaklanmasına karşın, Yahudilerin büyü ve falcılıkla hemen her dönem ilgilendiği de bir gerçektir.

İslâmî kaynaklarda, Arap Yarımadası'ndaki bazı Yahudilerin büyü yapma işiyle ilgilendiği yazılıdır.¹ Kuran'da, Musa'nın Mısır'da firavunun sihirbazlarıyla yaptığı bir yarışmadan söz edilir. Kayıtlarda İsrailoğullarının daha Mısır dönemlerinde büyü ve sihirle ilgilendikleri öne sürülür.

9. yüzyılda Arap tarihçi Yakûbî, Mısır'daki Ensînâ beldesinin firavunun sihirbazlarının yetiştiği bir yer olduğunu, kendi zamanında bile orada hâlâ sihirle ilgilenildiğini yazar.

---

¹ Nuh Arslantaş “Emeviler Döneminde Yahudiler” Gökkuşbu Yayınları S 176-177

Cadılık-Büyücülük

Kral Süleyman döneminde (M.Ö. 10. yüzyıl) sihirbazlık çok ileri bir düzeye ulaşmıştır. Kuran'dan öğrendiğimiz kadarıyla (Bakara Suresi: 2.102) Hz. Süleyman'ın kudretli bir hükümdar olmasını ve insanlar üzerinde nüfuz kurmasını, büyü yoluyla gerçekleştirdiği söyleniyordu. Söylenceye göre, insanların sihir, büyü gibi işlerle uğraşmasını engellemek için, bu konuda elden ele dolaşan kitapları toplatmış ve saraydaki mahzene kilitlemişti. Ölümünden sonra bu kitaplar ortaya çıkarılmış, onun, insanları bu kitaplardaki sihir yöntemleriyle yönettiği haberi yayılmıştı.

Yahudiler, Babil'deki sürgün döneminde de (M.Ö. 5. yüzyıl) sihir ve büyü işlerinde çok yetenekliymiş. Bölge zaten bu tür işler için uygun bir ortamdı. Kuran'da söz edilen Harût ve Marût adlı iki meleğin (Bakara Suresi: 2.102), bir sınav amacıyla sihir öğrettikleri bölge Babil topraklarıydı. Bu nedenle Yahudilerin sihir ve büyü işlerini Babil sürgünü sırasında öğrendiği ya da geliştirdikleri belirtilir.

Babil ve Mısır'daki kadar çeşitleri ve ustaları olmasa da, Eski Ahit'teki şiddetli yasaklardan anlaşıldığı kadarıyla, Babil sürgünü sona erer ermez başlayan Kudüs'teki 2. Tapınak döneminde Yahudiler, sihir ve büyü ile hayli ilgilenmiş gözükmektedir.

Aslında Yahudilikte büyü ve sihir, Tanrı iradesinin dünyevî amaçlara alet olması anlamına geleceğinden, bu işlerle uğraşmak şiddetle yasaklanmıştır. Nitekim Talmut'ın Mişna bölümünde sihir ve büyücülük, putperestlikle bir tutulur.

Ancak, tüm bu yasaklamalara karşın, tarih boyunca Yahudiler sihir ve büyüden uzak kalamamıştır. Cahiliye döneminde Arabistan sihirbazlarının çoğu Yahudiymiş.

Düğümlere üfleme usulüyle yapılan ve atılan her düğümde bir şeylerin mırıldanıldığı *gabar* yöntemi, Yahudilerin geliştirdiği bir sihir biçimiydi. Zaman zaman araştırmacılarca Arapların bu yöntemi onlardan öğrendiği de öne sürülmüştür.

Sihir ve büyü, Medine Yahudilerinin de işleri arasındaydı. Cahiliye Arapları, bu iş için onlara sık sık başvururlarmış.

Yahudiler sihir ve büyü işleriyle uğraşırken, Hz. Süleyman'ın bunu yaptığını, şeytanlara bu sayede egemen olduğunu ve kendilerinin bu bağlamda bildiği ilimlerin Süleyman'ın bildiği ilimden başka bir şey olmadığını iddia ederlerdi.

Cadılık-Büyücülük

Kehanet, geleceğe ilişkin olaylardan haber vermek demektir. Değişik yöntemlere başvurarak geleceği bilme merakı, insanlık tarihi kadar eskidir. Çeşitli ulusların arasından çıkan kâhinler ve müneccimler, kâinatın sonu, devletlerin geleceği gibi konularda çeşitli haberler vermiştir.

İlk kâhin ve müneccimler, astronomi biliminde hayli ileri gitmiş olan Keldânîlerden çıkmıştı. Keldânîler, kâhine “görücü” ya da “bakıcı” anlamına gelen “*hâzi*” ya da “*hazza*” derdi. Daha sonra bu tür meslek sahipleri, Yahudi ve Araplardan da yetişmeye başladı. Kâhin sözcüğü Arapçaya İbrâniceden geçmiştir.

Arap Yarımadası’ndaki panayırlarda Yahudilerin, yalnızca ticaretten değil; aynı zamanda kaybolmuş bir şeyin nerede olduğunu keşfederek büyük paralar kazandığı yazılıdır.

Yahudilerin Kutsal Kitap yorumlarını içeren Talmut’ta büyü-cülüğün özellikle kadınlar arasında yaygın olduğu belirtilir ve bunların kırbaçlanarak cezalandırılmasını emredilir. Çeşitli büyü türlerinden de söz edilir. Aralarında, geleceği önceden bilmek (nihuş), kum ve taşlardan yazgıyı okumak (kesem), iyileşmeyi hızlandırmak için bazı sözcükler okumak (hever) yer alır.²

Yahudi dininin büyü ve sihir işlerine bakış açısını ve uygulamalarını böylece özetledikten sonra, Hristiyanlığın bu konudaki görüşlerine ve Batı’daki uygulamalara gelelim.

Hristiyanlıkta Cadı ve Büyücülüğe Bakış

Konunun ayrıntılarına geçmeden önce “cadı” sözcüğünün dilbilimsel açılımına değinmekte yarar var.

Dilimize Farsça *câdû* sözcüğünden geçişerek geçmiş bu sözcük, Mazda inancında, besini kötülük olan ve kötülük yaparak büyüyen, ölüm sonrası Cinvat Köprüsü’nü geçen kötü ruhları karşılayan, onları cehenneme götüren dişil Ehrimen gücü olarak tanımlanır. Sözcüğün kökeni böyle olunca, toplumlar da genel kabul gören bir tür tanıma gidilmiştir. Buna göre, doğaüstü güçleri bulunduğu kabul edilen, bunları kötülük yapmakta kullanan, genellikle çirkin kadınlar, cadı olarak tanımlanmıştır.

---

² Yusuf Besalel *Yahudilik Ansiklopedisi*, Cilt 1 S.129

Cadılık-Büyücülük

Batı dillerine gelince... Batı dünyasında sihirli güçleriyle mevsimlerin dönüşümünü sağlayan, kişilerin gerçeği algılamasını “bükebilen” şifacılara, söğüt dalı anlamına gelen -söğüt dalının kırılmaksızın bükülebilme özelliği nedeniyle- antik Kelt dilindeki *wik* sözcüğünden türetilerek “wicca” denirdi. İngilizce cadı anlamına gelen “witch” sözcüğünün de buradan geldiği öne sürülür.

Orta Çağda, kamusal ritüeller ve tıp bilimi güçlü erkekler tarafından devralınırken, güçlü kadınlar şeytanlaştırılmış, sözcük siyasî ve ekonomik nedenlerle çarpıtılıp şimdiki kötü anlamını kazanmıştır. Ancak çok eskiden cadı, yaşlı ya da genç şifacılara verilen bir nitelikti ve kökeni akıl ve bilgi anlamına gelen *wit* sözcüğüydü. Yalnızca tektanrılı dinlerin eski doğa ana dinlerine baskın çıkmazdan önceydi bu...

* * *

Hristiyan teologlarına göre, gerçek imanın bastırıldığı, paganlık döneminden kalma eğilimler büyü ve cadılıkla ortaya çıkmıştır. Bu nedenle de pagan kalıntısı olan bu tür uygulamaların şiddetle cezalandırılması gerekir. Onlara göre çoğu kadın olan cadılar ve büyücüler bebekleri öldürür, evli çiftleri verimsiz kılar, sığırlarda hastalığa neden olur, ekinleri kavuran hastalıklar çıkarır.

Aklını Tanrı ve kötülük düşüncesiyle bozmuş insanların çoğunlukta olduğu Orta Çağ boyunca insanlar, akıllarını yalnız Tanrı ile değil, bir o kadar da Şeytan ile bozdu. Şeytan üzerine tüm zırvalara inanıldı ve bu zırvalar ne kadar çılgıncaysa o kadar çok dinleyici buldu. Büyücüler de Şeytan’ın doğal ortağı, yandaşı olarak betimlendi. Böyle olunca da, bir büyücünün bir balta sapından süt sağabileceğine, İsa gibi su üzerinde yürüyebileceğine, görünmez olabileceğine, gizlice evlere girebildiğine inanıldı.

Orta Çağ insanlarına kalırsa, her yerde büyücüler vardı; özellikle çirkin kadınlar mutlaka büyücüydü. Entrikaları, Şeytan’ın başkanlığında yaptıkları toplantılar, elbette sefahat âlemleri, -zevk alarak sevişmek kuşkusuz kötülük göstergesiydi- onları en iyi tanımlayan özellikleriydi.³

---

³ Gerald Messadie “*Şeytanın Genel Tarihi*” Kabalcı Yayınevi 1991

Cadılık-Büyücülük

Buna karşın Avrupa’da, Hristiyan Orta Çağ döneminde, 13. yüzyıla dek fazla zulüm yapılmadı. Katolik Kilisesi’ne oranla Protestanların daha sert cezalar verdiği yaygın kanıdır. Cadılara, büyücülere gerçek anlamda ölüm cezası verilmesi, aralarında Luther, Calvin ve Wesley’nin olduğu birçok teolog tarafından desteklendi.

12. ile 15. yüzyıllar arasında Katolik Kilisesi’nin tutumunda belirgin bir değişim yaşandı.

12. yüzyılda Arap kültürüyle ilişkiye geçilmesi, simya ve astroloji gibi alanlara yeni bir ilgi duyulmasına yol açtı. Bunlara “doğal büyü” deniyordu; artık köylülerin batıl inançları olarak küçümsenmeleri olanaksızdı. Bunun ötesinde, Kilise’nin resmî tutumunun değişmesine asıl yol açan, sapkın akımlara karşı mücadele etme gereği oldu.

Kadınlar hakkında öteden beri ön yargılarla dolu olan Kilise belgelerinde, bütün kadınların şu ya da bu ölçüde cadılık ve büyücülükle ilgili olduğu öne sürülür. Kilise yazarlarına göre, cadılara inanmak bir inanç sorunudur; inanmamak, başlı başına bir dinsel sapkınlık anlamına gelir.

Ayrıca, cadıların kadın olduğu (olması gerektiği) apaçıktır.(!) “Çok kadının olduğu yerde çok cadı olur.”

Erkekler, tıpkı İsa gibi Şeytan’ın kandırmasına kapılmamayı başarabilir ama kadınlar “hem bedenlen, hem de zihnen daha zayıf oldukları için” kolayca Şeytan’a yenik düşerler.

Kilise öndegelenleri, önceki birçok Kilise babası gibi, kadınların zayıf ve yönetime katılmadıkları için nefret dolu olup, “daima aldatmaya yatkın, kin dolu, gizli bir düşman” haline geldiklerini, erkeklerden öç almak için büyücülük ve cadılığa başvurduklarını öne sürdü: “*Kadınlar, yasal olarak sahip olamadıkları iktidar ve gücü, Şeytan’la işbirliği yaparak elde etmeye çalışmaktadır!*”

Başka kültürlerde cadılar genel olarak kötülüğün nesnel simgesi sayılırken, Avrupa tarihinde özel olarak “Kötülükler Prensi”nin yeryüzündeki temsilcileri olarak kabul edilmeye başlandı.

Dolayısıyla bu temsilcilere karşı mücadele, hem acımasız hem çok uzun süreli oldu.

Cadılık-Büyücülük

Cadı çılgınlığını Katolik rahipler başlatmıştı ama onların Protestan meslektaşları tarafından devralındı; daha da genişletildi; karşı-reformasyon döneminde yeni boyutlar kazandı. Bu çılgınlığın ortalığı kasıp kavurduğu yüzyıllar boyunca cadı inancından kuşku duyanlar hep var olmakla birlikte, cadı avı, bütün bir Orta Çağ kozmolojisinin yerini, daha az teokratik ve laik bir referans çerçevesi alıncaya dek sürdü.

* * *

Eski gelenek ve inançların bir diğer yönü de, kadınların doğurganlıklarının onları potansiyel olarak “tehlikeli” kıldığı düşüncesidir. Âdet kanının zararlı, doğumla ilgili her şeyin büyü ve korkutucu olduğu inancının kökleri, çok eskilere dayanır. Bir gizem ve korku ağına bürünmüş doğum olayının iç yüzünü bilen ebe kadınların özel güçlere sahip olduğu sanılırdı. Köylüler kentlere göç ettiğinde, bu inancı da beraberlerinde götürdü.

Fransız kentlerinde 15. yüzyıldan, İngiliz kentlerinde ise 16. yüzyıldan başlayarak, ebe kadınlardan kuşkulanılmaya başlandı: Ebelerden, büyü yapmayacaklarına dair yemin etmeleri istendi. Kilise’nin iddiası, ebelerin ya da şifa dağıtan “bilge kadınlar”ın hastalıkları iyi edemeyeceği değil, tersine bunların başarılarının Şeytan ile yaptıkları işbirliğinin sonucu olduğuydu.

Kadın denilen zayıf ama gene de tehlikeli mahlûk, başka türlü böylesi güçlere sahip olabilir miydi?

* * *

Orta Çağın geç dönemlerinde, 1484’te iki Dominiken rahip, Heinrich Kraemer ile Johann Sprenger, Papa 8. Innocentus’dan, Almanya’da cadılığın kökünü kazımak için izin aldı.

Innocentus’a göre; her köyde “kendisini şeytana teslim etmiş”, “büyücülükle ve karanlık işlerle uğraşan”, “hayvanlara, tahıla zarar veren”, “erkeklerin belini bağlayan” kadınlar vardı.

Alman köylerinde araştırma yapan bu iki rahibin bulguları Papalık fermanı ile onaylanınca, diğer rahip kardeşlerini de uyarmak, bilgilendirmek amacıyla 1486’da *Malleus Maleficarum* (Cadı Balyozu) adlı eseri (!) yayımladılar.

Cadılık-Büyücülük

Yerel cadı avlarında ortaya çıkmış olan halk inançlarının bir sentezi olan bu yapıt, tüm Hıristiyanlık dünyasında “demonoloji”⁴ eş deyişle “Şeytan bilimi” konusundaki en yetkili başvuru kaynağı oldu. Yapıtın otoritesi, sonraki üç yüz yılda, Avrupa’daki “cadı çılgınlığı” boyunca neredeyse hiç tartışmasız sürdü.

Malleas Maleficarum adlı bu kitap, “*Katolik inancına ebe-lerden daha fazla zarar veren kimse yoktur.*” diyordu. Gene aynı kitap, şifa verme statüsü (doktorluk) ile formel tıp eğitimi almış olmayı, -bu eğitim Kilise’ye bağlı üniversitede veriliyordu ve kadınlar üniversiteye alınmıyordu- birbirine bağlamaktaydı:

“*Eğitim görmemiş bir kadın, şifa vermeye kalkıştırsa, onun cadı olduğuna hükmedilir ve öldürülür!...*”

Böylece, cadı çılgınlığının önemli bir boyutunun, Kilise’ye bağlı üniversite eğitimi almış erkek doktorların, geleneksel kadın ebe/şifacının rekabetinden duydukları tehdit olduğu konusu kimi araştırmacılarla öne sürüldü.

Geç dönem Orta Çağ tıp eğitiminde Kilise doktriniyle çelişen hiçbir yan olmadığı gibi, bizim bugün “bilim” diyeceğimiz bir yan da pek yoktu. Eğitim sırasında doktorlar hastayı görmediği gibi, herhangi bir deney yapmaları da söz konusu olmuyordu. Hastayla karşı karşıya geldiğinde üniversite eğitimi almış bir doktorun bile elinde hurafeden fazla bir şey olmuyordu. Cadı-şifacıların büyü yaptıkları gerekçesiyle infaz edildikleri bu dönemde, tıp biliminin durumu böyleydi...

Dinsel ve din dışı otoriteler, halka, çektikleri sıkıntıların kaynağı olarak Şeytan’la işbirliği yapan cadıları gösterirken, köylü ve kentli halk da, yaşamlarındaki baskı ve zorlukların nedeninin Şeytan ve onun izleyicileri olduğu açıklamasını kabule hazırdı.

Eskiden, kendilerini korumak için geleneksel çarelere, büyüye başvururlardı ama şimdi Kilise bundan fazlasını teklif ediyordu, Kilise’ye güvenip onun peşinden giderlerse, bu Şeytan belâsından ve onun temsil ettiği her şeyden kurtulabilirlerdi.

Bunun için, cadı ya da büyücü olduğundan kuşku duyulan kişileri ihbar etmek yeterliydi.

---

⁴ “Daemon” sözcüğü, eski Helencede doğaüstü varlık anlamına gelirdi.

Cadılık-Büyücülük

Böylece, zengin-yoksul, güçlü-güçsüz, Katolik-Protestan, üstü örtülü ya da açık biçimde işbirliği ederek, çoğunluğu kadın olan binlerce kişinin işkence görüp, öldürülmesinde suç ortaklığı yaptı. İlk suçlamayı yapanlar, bu konuda en hevesliler, her işte olduğu gibi Kilise-devlet büyükleri yani iktidar ve otorite sahipleri oldu. Bunlar, uyruklarının iyiliğini ne kadar gözettilerini, yeni ya da eski inanca ne kadar bağlı olduklarını böylelikle kanıtlamış oluyordu. İktidar ile bağınazlık ve kadın düşmanlığı, el ele vermiş ölüm saçıyordu.

Köylüler de, bir kez kışkırtıldıktan sonra, aynı çılgınlığa kapıldı. Araştırmacılar, bu çılgınlık dalgası sırasında öldürülen ebe sayısını 100 bin olarak veriyor.

İlk cadıyı belirlemek pek zor olmuyordu. Damgalanan, genellikle kendi davranışı ya da yoksulluk yüzünden köy topluluğunun dışına düşmüş, çoğu kez herhangi bir erkeğin korumasından yoksun ve sivri dili ya da bağımsız davranışlarıyla köylülerin geleneksel beklentilerine uymayan bir kadın, kuşkusuz cadının ta kendisiydi. Bu ilk suçlamanın ardından ise işler çorap söküğü gibi geliyor, akrabalar, komşular birbirlerini ihbar ediyor, herkes birbirinden kuşkulanıyordu. Bu toz duman içinde kimin ne olduğu ya da olacağı hiç belli değildi; öyle ki, 1602'de, Başsorgucu Rahip Hans Georg Hallmayer, erkek olmasına karşın kendisinin de cadı olduğunu itiraf etmiş ve yakılmıştı.

Zavallı başsorgucu, cadılarla uğraşa uğraşa sonunda aklını yitirmişti herhalde...

Elbette bu konuda başka bir yorum da yapılabilir. Kendisini bu hale sokmasının cadıların eliyle olduğu söylenebilir.

12. ve 13. yüzyıllarda kentlerdeki kadınlar herhangi bir zanaat ya da meslekten dışlanmıyordu. Zira haclı seferleri sonucu, erkek nüfusunda büyük bir azalma baş göstermişti. Bu nedenle kadınlar olmaksızın ticaret ve zanaatın yürütülmesi olanaksız hale gelmişti. Almanya'da 14. yüzyılda zanaatkâr kadınlar, Osmanlı'daki loncaların benzeri meslek kurumlarına kabul edilmeye başlandı.

Kadınlar kumaş dokumacılığının yanı sıra sebze-meyve, yağ, çiftlik hayvanları vb. üretim ve ticaretinde de etkinlik gösterdi.

Cadılık-Büyücülük

15.ve 16. yüzyıllarda eski Avrupa düzeni çökmeye başladı; “kapitalist üretim tarzı”na dayalı yeni bir ekonomik sistem doğdu. Bu dönemde yükselen burjuvazi, müthiş bir hamleyle Yeni Dünyalar’a doğru genişlerken eski devletlerde yoksullaşma, savaşılar, salgınlar ve karmaşa hüküm sürüyordu.

Yoksullaşan köylü ve zanaatkâr kadınlar, aylak takımına katıldı; dansçı, hokkabaz, şarkıcı ya da fahişe olarak hayatlarını kazanmaya çalıştı.

Başlangıçta bu kadınlar aşağılanmıyordu. Birçok kentte fahişelerin kendi örgütlenmeleri, hatta koruyucu azizeleri vardı: Azize Magdalena gibi... (Bu Magdalena, İsa’nın karısı değil, “Beytanyalı” olarak anılandır.)

Avrupa’yı 12.yüzyıldan 17. yüzyıla kadar kasıp kavuran cadı avları, köylü olsun zanaatkâr olsun, ekonomik ve cinsel bağımsızlıklarıyla yeni oluşan burjuva düzenine tehdit sayılan kadınları denetlemek ve boyun eğdirmek için kullanılan yöntemlerden biri olabilir miydi?

Kadınlar da az diretici değillerdi hani!... Bağımsızlıklarından kolayca vazgeçmiyor, Kilise, devlet ve sermayenin şiddetli saldırılarına çeşitli biçimlerde direniyorlardı. Bu direniş biçimlerinden biri, kadınların ya öncü bir rol oynadığı ya da kadınlar için eşitlik ve özgürlük isteyen heterodoks tarikatlardı.

Bunlardan biri, birkaç yüzyıl boyunca var olup komünal bir yaşamı savunan, evliliğe karşı çıkan ve Kilise’nin otoritesini yadsıyan, bilindiği kadarıyla adı “Serbest Ruhlar Kardeşliği” anlamına gelen bir tarikatı. Bazıları çok değerli akademisyenler olan pek çok kadın bu tarikatın üyesiydi, içlerinden kimileri “dinsizlik” suçlamasıyla yakıldı.

Tüm bu cadı avı furiasının yalnızca ezeli erkek sadizminin bir göstergesi olmaktan çok, erkek egemen sınıfların kadınların ayaklanmasına gösterdiği tepki olması da akla yatkın geliyor. Geçim kaynaklarından, becerilerinden “azade kılınan”, işgücü ellerinden alınan kadınlar, sömürücülere karşı direniyordu.

Kimi araştırmacı din adamları, cadıların örgütlü bir tarikat olduğunu, düzenli olarak bir araya gelip efendiler ve serflerden bağımsız yeni bir özgür toplum modeli oluşturdukları “cadıların sebtî” denilen toplantılar düzenlediğini öne sürdü.

Cadılık-Büyücülük

Cadılık suçlamasıyla karşılaşan bir kadın, bunu inkâr ettiğinde işkence görüyor, sonunda yakılıyordu. Ancak yargılamalar inceden inceye hesaplanmış bir yasal süreçle gerçekleşiyordu. Biri cadılıkla suçlandığında, bir komisyon kanıt toplamak üzere bölgeye geliyordu.

Her şey kanıt sayılabiliyordu: İyi hava, kötü hava; kadının çalışkanlığı, tembelliği; hastalıklar ya da şifa...

Kilise ile devlet arasında cadı katliamları konusunda hesaplı kitaplı bir iş bölümü vardı. Kilise temsilcileri cadıları teşhis ediyor, teolojik gerekçeleri sağlıyor, sorgulamaları yürütüyor; devletin seküler kolu ise işkencelerin yöntemini saptıyor ve sonunda cadıların yakılmasını gerçekleştiriyordu.

Orta Çağ boyunca yalnızca ebeler ve erkek korumasından yoksun kadınlar değil, evlilik dışı çocuk doğuran kadınlar da cadı olarak tanımlandı; canlı canlı gömüldü. Kimi zaman da kalplerine kazık sokularak yakıldı.

Evlilik dışı doğan çocuğunu öldüren kadın bir köpek, kedi, horoz ya da yılan ile birlikte bir torbaya konup, suya atılıyordu. Torba altı saat boyunca suda tutulurken, kilise korosundaki oğlanlar ilâhiler okuyordu. Kilise üyelerinin gözünde eski pagan dinlerine inanan kadınlar, Şeytan'la ilişkiye girdikleri için evlilik dışı çocuk doğurmuşlardı.

Kilise papazlarının, köyün yakışıklı ve genç delikanlılarından haberi olmaması düşünülemeyeceğine göre, hamile bırakma işi niçin Şeytan'a yıkılıyordu, anlamak zor...

Kadınlar, Ana Tanrıça olarak Bakire Meryem'in kişiliğinde cinsiyetsizleştirilip, kötücül ve baştan çıkartıcı olan Havva'nın kişiliğinde kötülenirken, kişilik sahibi gerçek kadınlar da cadı diye yakıldı. Cadı avlarını "bir cinsel gruba karşı gerçekleştirilmiş en korkunç terörizm" olarak nitelemek yanlış olmaz...

Kadınların yaşam yaratma güçlerine yönelik, binlerce yıllık geçmişe dayalı erkeksi kıskançlığın yanı sıra, erkek cinsel organlarını etkileyebilecekleri korkusu da söz konusuydu.

Cinsel baştan çıkartıcı, erkeğin cinsel enerjisinin "tüketicisi" olarak kadın, erkek için endişe yaratıcı bir figür haline getirilmişti: "*Kadın, ruhlarla iletişime geçen gizemli bir varlıktır ve erkeği incitebilecek sihirli güçleri vardır.*"

Cadılık-Büyücülük

Böylece “anaçlık”, hem cinsel çekicilikten hem “annelik”ten kopartıldı ve yalnızca “besleyici, kendiliksiz, fedakâr” bir hal aldığı kabul edilebilir oldu. Bu düşüncelerle 14. yüzyılda Meryem Ana’ya tapılırken gerçek kadınlar şiddetle karşılaştı; cadılıkla suçlanarak yakıldı.

Kilise doktrini, kadının bozuk, günahkâr bir doğası olduğunu iddia ediyor, erkek egemen dünya da bu ideolojiyi kadına karşı şiddet uygulamanın gerekçesi olarak kullanıyordu.

Evlilik dışı çocuk doğuran kadınların yanında hiç çocuk doğurmayan kadınlar da gereken cezalara çarptırıldı. Yazılı tarih boyunca çocuksuz kadınlar hep başarısız sayılmış, lezbiyen ilan edilmiş, evli olmayanların evlat edinmesi engellenmiş ve gerektiğinde de cadı diye yakılmıştır.

Evlenmeye sıcak bakmayan kadınlar, erkek egemenliğine büyük tehdit olarak görüldü; aileye bağlı olmayan, heteroseksüel çiftleşme ve doğurma yasasına sadakatsiz kişiler olarak görüldüler. Buna karşılık topluma misyoner, rahibe, öğretmen, hemşire vb. olarak hizmet etmeleri ve emeklerini de karşılık beklemeden, bedava vermeleri beklendi.

14. yüzyılda başlayan cadı avları, 18. yüzyıla, “akıl çağı”na kadar sürdü. Avrupa, İngiltere ve Kuzey Amerika’da cadı avları gerçekleştirdi. Bazı yazarlar bu avlarda ölen kadın ve kızların sayısının milyonlarca olduğunu söylüyor. Cadılara akla gelecek her tür suç atılıyordu ama asıl suçları aktif cinsellikti.

Kilise’nin gözünde cadının gücü cinselliğinden geliyordu; bir kadının cadıya dönüşmesinin Şeytan’la girdiği haz verici cinsel ilişki ile gerçekleştirildiğine inanılıyordu.

Ekonomik Doktrinlerin Cadılıkla Bağlantısı

Bu başlığa bakıp da hayret etmeyin...

Kimi araştırmacılar Orta Çağ sonlarında yükselen burjuvazinin bağlı olduğu merkantalist ekonomi doktrinlerinin cadı avlarıyla yakın ilgisi olduğunu öne sürüyor.

Bu savı öne sürenlere kalırsa, cadı avları, genellikle sanıldığı gibi “karanlık”, akıl dışı Orta Çağın kalıntısı değil yükselen modern toplumun görüntüsüdür. (!)

Cadılık-Büyücülük

16. yüzyılda yeni merkantilist ekonomik doktrinin Fransız kuramcısı olan Jean Bodin, modern akılclığın yılmaz savunucularındandı; aynı zamanda cadıların devlet eliyle işkence edilip katledilmesinin de en güçlü savunucusuydu. Orta Çağdaki tarım bunalımından sonra toplumun gelişebilmesi için devlete mutlak hükümlanlık verilmesi gerektiğine inanıyordu.

Devletin yeni ekonomi için yeterli sayıda işçiye sahip olması gerekiyordu. Bodin, bunu yapabilmek için kürtajlardan, çiftlerin kısırlığından ya da döllemeyle sonuçlanmayan cinsel ilişkiden sorumlu olan cadılarla savaşmak gerektiğini öne sürüyordu.

Bodin, döllemeyi, ceninin doğmasını engelleyen herkesin katil olduğu inancını taşıyor, bu kişilerin devletçe yok edilmesini istiyordu. Cadı katliamlarında Fransız hükümetinin danışmanı olarak çalıştı; cadıları ortadan kaldırmak için işkence ve yakmayı önerdi. Özellikle kadınları hedef alarak, 1 erkeğe karşılık 50 kadının cadı olduğunu öne sürdü.

Modern akılclığın, yeni devletin savunulması ve cadılara doğrudan saldırı yöneltme konusunda onunla görüş birliği eden, Avrupa uygarlığının yeni çağının bir diğer ustası ise, bilim felsefesinin kurucusu olarak kabul edilen Francis Bacon'du. Buna da hayret edebilirsiniz ama böyle işte.

Kadın ve doğanın bu şekilde erkek egemenliğinin boyunduruğu altına alınışından yararlanan sınıf, yükselen Protestanlık, kapitalist tüccarlar ve sanayiciler oldu. Bu sınıf için, kadınların cinsellik ve üreme üzerindeki özerkliklerinin kırılması, kadınlara zorla yeni işçiler doğurtmak bakımından önem taşıyordu.

Aynı şekilde doğa da sömürülerek bu sınıfa kâr getiren geniş bir maddî kaynak havuzu olmalıydı.

Hukukun Gelişmesi ile Cadı Avı İlişkisi

İşte şaşkınlık uyandırabilecek bir başlık daha...

Kimi araştırmacılara kalırsa, hukuk mesleği ile cadı avları arasında da bir bağlantı vardır. Onlara göre, cadı avları, çok sayıda avukat, yargıç, konsey vb. için büyük bir iş alanı açmış, seküler otorite, Kilise, küçük feodal devletler ve avukatlar arasında yakın bir ilişki oluşmuştu.

Cadılık-Büyücülük

Cadı avları ile hukukçular, papazlar, cellâtlar ummadıkları kadar yüksek kazançlar elde etti. Mahkeme masrafları arasında, cadıları izleyen askerlerin içki masrafları; onları hapisnede ziyaret eden papazların, cellâdın özel muhafızının ödeneği ve cadıları yakmakta kullanılan odunların parası vardı.

Cadıların mirasçıları olsa bile mülklerine el konuyor, bu mülkün en az yarısını hükümet alıyordu. Cadı avlarının bu kadar verimli bir para kaynağı olması, giderek daha fazla insanın büyücü ve cadı olacak tutuklanmasını sağlayan komisyonların kurulmasına yol açtı.

Özetle, cadı avı kârlı bir iş alanıydı...

Friedrich von Spee adlı bir Cizvit papazı 1633'te yazma cesaretini gösterdiği "*Kritik an Folter und Hexenwahn*" (Cadı Çılgınlığı ve İşkence Üzerine Eleştiri) adlı kitabında, Orta Çağ hukukçularını suçluyordu. Ona kalırsa; avukatlar ve sorgucular yüzeysel değil, sorumlu kişiler olduklarını göstermek için işkence uyguluyor, mesleklerinin önemli olduğunu kanıtlamak amacıyla çok sayıda cadı bulma yolunu tutuyor ve prenslerin cadı başına vaat ettikleri ödülde yoksun kalmak istemedikleri için de cadı avına soyunuyordu.

Görüldüğü kadarıyla, erken dönem Orta Çağda kadınlar hakkında iki iktidar sınıfı (Kilise ve aristokrasi) tarafından dile getirilen düşünceler, dönemin son üç yüzyılında önem kazanan burjuvazi sınıfı tarafından pek az değiştirildi. Bazı değişimlerin her zaman olumlu yönde olmadığı da açık seçik bellidir.

Bu geç dönemde bile iki önemli görüş merkezinin sesi hiç duyulmadı: Emekleriyle hem Kilise'yi hem aristokrasiyi besleyen ve sayısal çokluk olarak kentlerdeki burjuvaları geçmiş olan emekçi sınıflar... Malikâne ve ilçe kayıtlarında sık sık karşımıza çıkan sıradan insanların sesi, tırpanın ıslığı ya da dokuma tezgâhının tıkırtısı ardında gömülü kaldı...

Emekçi erkekler, tarla ya da tezgâhlarda kadınların görüntüsüne, ahbablığına alıştı; oysa pazarları kiliseye gittiklerinde vaizler onlara kadınların "cehennemin kapısı" olup, Meryem'in ise cennetin kraliçesi olduğunu aynı nefeste söylüyordu.

Emekçiler, bayramlarda kadınların aşağılandığı gösterileri seyredip gülüyor ama ses çıkarmıyorlardı.

Cadılık-Büyücülük

Yalnızca başkaldırı dönemlerinde, kendi sesleri de sonunda yükselirken, Havva'yı insanlığa ihanet etmiş, onun kızlarını da erkeklerin baskısı altında ezilecek biri olarak görmeyi reddediyorlardı. Ve soruyorlardı: «*Âdem toprak belleyip Havva hayvan güderken soylu adam var mıydı ki acaba?*»

* * *

Kadınlar hiçbir zaman kendilerini dile getirme şansı bulamadı ve kendileri üzerindeki görüşleri çok ender olarak eleştirebildi.

Dilbilim, dinbilim, Kilise, ekonomi, tıp, hukuk ve burjuvazi açısından kadınlara yönelik cadı-büyücü suçlamalarına yeterince değindik. Şimdi bir de Kilise'nin cadı belirleme yöntemlerini, uygulamalarını ve bu konudaki yasalarına bir göz atalım.

Kilise'nin Cadı Yasaları

İncilleri öğretisine temel alan Hristiyanlığın ilk dönemlerinde toplanan konsillerde, cadılığa ve büyücülüğe karşı bazı yasal uygulamalara gidilmesine karar verildi. Eski Ahit'in Çıkış bölümünde yer alan "*Büyücünün yaşamasına katlanmayacaksınız.*" ayeti, din adamları için temel başvuru noktası oldu.

Hristiyanlığın ilk dönemlerinde cadılıkla ilgili yasalarla diğer din dışı düşüncelere karşı hazırlanan yasaları birbirinden ayırmak zordur. 314'te toplanan Ancyra Konsili, büyücülükten eczacılığın bir kolu olarak söz eder ve büyücülüğü yasaklar ama cezasını birkaç yıl hapis olarak belirler.

373'te birleşik augustoslar Valentinianus-Valens döneminde, zina, vatan hainliği ve büyü yoluyla insanları zehirlemekle suçlanan gnostiklere ağır işkenceler uygulanır. 506'da toplanan Agde Konsili, vampirlerin, zehirleyicilerin ve cadıların aforoz edilmesini emreder. 541'deki ilk Orleans Konsili, büyücülük yanında falcılığı da yasaklar. 589'da toplanan Narbonne Konsili, büyücülerin aforoz edilmesini emreder.

Bazı konsiller, halk geleneklerini bile Şeytan'a tapınmayla ilişkilendirerek suç saydı. Örneğin 681 tarihli 12.Toledo Konsili, taşlara saygı duyanları, ilkbaharı kutlamak için meşale yakanları kınadı.

Cadılık-Büyücülük

İngiltere’de 7. yüzyılda Şeytan’a adakta bulunmak, karnavallarda geyik ya da boğa kılığına girmek suç sayıldı.

Kilise, ayrıca, efsun, aşk iksirleri, zehir kullananların tövbe etmesi gerektiğini belirtip, büyüleyici yerlerde (ağaç kümeleri, bazı taşlar, sınırların birleştiği yerler) yemin etmeyi yasakladı.

Orta Çağın son dönemlerinde büyü ve cadılıkla ilgili yasal uygulamalar giderek arttı. 13. yüzyıl sonlarında Papa 8. Boniface, büyücülükle engizisyonun ilgilenmesi gerektiğini bildirdi.

Büyücülük uygulamaları Avrupa kral saraylarının yanı sıra Vatikan’a bile girdi. Papa 7. Ioannes’in büyü yoluyla zehirlendiği öne sürülerek, aralarında bir piskopos da olan üç kişi diri diri yakıldı.

1374’te Papa 11.Gregorius, engizisyona verdiği yetkilerin arasına tüm büyücü ve sihir uygulayıcılarını yargılamayı da ekledi. 1484’te Papa 8. Innocentus, özellikle büyücülüğe karşı bir bildiri yayımladı.⁵

Katolik Kilisesi tarihini didik didik eden araştırmacılar, genellikle zengin, dul ve yaşlı kadınların büyücülük ve cadılıkla suçlanmasının altında yatan gerekçenin, onların mal varlıklarının üstüne oturmak gibi bir nedenden kaynaklandığını öne sürer.

Cadıların Özellikleri

Hristiyan din adamları, cadıların özelliklerini anlatan kutsal bir edebiyat geliştirmede büyük başarılarla imza attı.

Kuşkusuz teologların tanımladığı cadı, TV dizilerinde çocukların keyifle seyrettikleri Tatlı Cadı Samantha gibi değildi...

Onlara göre her tür cadı söz konusu olabilirdi; genç, yaşlı, varlıklı ya da yoksul... Ancak, simgesel cadı ya da büyücülükle suçlanan kadın, yüzü kırışmış, saçsız, çürük dişli, kısık gözlü, ince sesli ve küfreden yaşlı bir kadındır. Koyu renk, kaba bir giysi giyer ve kafasına da siyah renkli koni biçiminde bir şapka geçirir. Elinden de bir asa ya da baston hiç eksik olmaz.

---

⁵ W.B. Crow “*Büyünün, Cadılığın ve Okültizmin Tarihi*” Dharma Yayınları S. 261

Cadılık-Büyücülük

İğ taşır ya da sık sık örgü örerken görülür. Bu, Helen mitolojisinden türetilen, birinin elinde öreke, diğerinde çıkırık, ötekinde yaşamın ipini kesmek için bir makas olan, çoğunlukla yaşlı kadınlar olarak düşünülen, üç “yazgı tanrıçası”nı anımsatır.

Cadının mutlaka ilaç ve iksirlerini hazırladığı bir kazanı, evinin bir köşesinde büyücülükle yakından ilişkili güvercin otundan yapılma bir süpürgesi, kötü ruhlarca yönetilen “dost” bir veya daha çok sayıda küçük hayvanı olurdu. Bu dost, söylenilene göre cadının kanıyla beslenen bir köpek, kedi, kirpi, köstebek, kurbağa ya da böcektir.

Cadılar, çoğunlukla üstü samanla örtülü bir kulübede yaşardı. Kişinin kendini bir cadının saldırılarından korumasının bir yolu, çatısındaki samandan birazını aşırıp yakmaktır.

Cadı evlerinin önemli bir yapı elemanı da bacaydı. Cadıların pencere ya da kapı yerine, bacadan dışarı çıkıp uçtuğu, dönüşte eve oradan girdiği kanısı, giderek yandaş kazanmıştı. Bacadan girip çıkmasını önlemek için yapılacak tek uygulama, evlerinin bacaları üzerine ya bir haç ya da bir yıldız takmaktır.

Cadılar kara büyü yapmak üzere özel karışımlar hazırlamakta ustaydılar. Hazırladıkları karışımlarda kullandıkları maddelerin içeriğine ilişkin yapılabilecek en iyi saptama, Shakespeare’in “*Macbeth*”indeki cadıların kullandığından söz etmek olur.

Kurbağa zehri ve bacağı, yılan derisi, kertenkele gözü ve bacağı, yarasa tüyü, köpek dili, engerek dili, baykuş yavrusunun kanadı, kurt dişi, başka bir cadının mumyası, köpek balığının gırtlığı ve ağzı, keçinin safra kesesi, Habeş maymununun kanı, hayvanlara ilişkin nesnelerdi.

Macbeth’de yoğun olarak cadılarla birlikte bu maddeleri işleyen Shakespeare’in bir “cadı uzmanı” olabileceği yerine, 16. yüzyıl başlarında İngiltere’deki din adamlarından ya da sıradan insanların öteden beri süregelen batıl inançlarından etkilendiğini düşünmek çok daha doğru olur.

Cadılık uzmanı din bilginleri, cadıların hazırladığı karışımlara koydukları varsayımsal maddeler arasına insanlarla bağlantılı bazı organları da katmıştır. Örneğin bir Türk’ün burnu; bir Tatar’ın dudakları, bir Yahudi’nin karaciğeri ve doğarken can veren bir bebeğin parmağı gibi...

Cadılık-Büyücülük

Karışımlarda kullanılan bitkiler arasında ise, gece kazılarak çıkartılan *ağı otu kökü* ile ay tutulması sırasında *porsuk ağacından elde edilen kıymıklar* sayılabilir.

Shakespeare'in "*Romeo ile Juliet*", "*Antonius ile Kleopatra*", ve "*Othello*" adlı yapıtlarında sözü geçen muhabbet otu ya da *mandragora* da cadıların çok kullandığı bir bitkidir. Mandragora, toprağın üstündeki bölümü insan başına, toprakta kalan bölümü ise insan bedenine benzeyen bir bitkidir. Anlatıldığına göre, bu bitki topraktan çekildiğinde öyle korkunç bir çığlık atarmış ki, bunu duyan kim olursa olsun yere düşmüş.

Bu bitki, topraktan öyle gelişigüzel çekilip çıkarılamaz. Özel bir yöntemi vardır. Bir köpek bitkinin üst kısmına bağlanır ve ulaşamayacağı, ancak görünür bir yere yemek konur. Bunu hazırlayan kişi koşarak kaçır. Köpek, yemeğe ulaşmak için çabalarsken, muhabbet otunu topraktan çeker ve çığlığı duyunca korkusundan ölür. Ardından, kişi döner ve topraktan çıkmış olan parçaları toplar.

Cadılar iki ayrı bitki daha kullanırdı. Alıç (*datura*) ve ban otu (*hyoscyamus*). Alıç, cadıların toplantılarına gitmeden önce vücutlarına sürdükleri yağda kullanılır. Cinsel sanrılar, uçma isteği, ardından günah çıkarma isteği uyandırdığı öne sürülür. Ban otu da aynı etkin maddeleri içerir; Shakespeare'in "*Hamlet*" adlı trajedisinde, Hamlet'in babasını öldürmekte kullanılan zehirdir.

Düğün çiçeği soyundan gelen, oldukça zehirli bir bitki olan bıldırcın otu ve boğan otu da (*acotinum*) cadılar tarafından kullanılmış olduğu söylenen bitkilerdir.

Cadı Toplantıları

Söylentilere göre, cadı toplantılarının iki türü vardır. Biri, sık yapılan, liderleri çatal tırnaklı (*cloven foot*) Şeytan yönetiminde 12 cadılık kurul (*esbat*) toplantısıdır. Diğeri de birkaç kurulun bir araya gelmesiyle oluşan ve *Sabbath* adı verilen toplantı.

Bu toplantılar her zaman dışarıda, sapa ve ıssız yerlerde, çoğunlukla yamaçlarda ya da bir ormandaki açık arazilerde düzenlenir. Megalitik anıtların bulunduğu bölgeler, en uygun yerler olarak benimsenir.

Cadılık-Büyücülük

Toplantı yerine varmadan önce cadıların bir kavşakta buluştuqları söylenir. Toplantı gece yarısı başlar ve sabah horozu ötmeden önce sona erer. Halk inanışlarından bilindiği üzere, periler de cadılar da sabah horozu öttükten sonra görünmez.

Cadılar toplantıya, tüm giysilerini çıkartarak, alından ayak topuklarına kadar, bedenlerinin her yanına özel bir yağ sürerek katılır. Bu yağ -insan yağı yeğlenir- önceden sözünü ettiğimiz karışımlarla beslenir. Ayrıca, isle siyahlaştırılır, keçi ya da yarasa kanı eklenerek daha da iğrenç bir hale getirilir. Vaftiz edilmeden öldürülen bebeklerin yağlarını ekleyerek, -anlaşılan bu yaygın olarak yapılıyordu- kötü bir özellik katıldığı da olur.

Cadılar, gerektiğinde yağlandıktan sonra süpürgelerine binip uçarak toplantı yerine gider.

Teologlar, cadıların kulübelerini bırakarak gidip gitmediklerini hayli tartışmıştır. Kimileri, birçoğunun bir tür baygınlık geçirdiği için toplantıya gittiğini düşlediğini öne sürerken, kimisi her birinin uyuşturuculara bağlı olarak kendinden geçmiş bir halde olduğu için hayal gördüğünü söylemiştir. Buna bakılırsa, aslında toplantı diye bir şey yoktur da cadılar öyle sanır. Ancak bu toplantıların gerçekten de yapıldığını benimseyenler vardır ki, onlara göre sonrası şöyledir:

Toplantı yeri bir ateş ya da meşalelerle aydınlatılır. Karalar içerisinde, bazen boynuzlu, çatal ayaklı lider, Şeytan'ın yerine geçer. Önce bir yoklama yapılır. Ardından herkes, Şeytan'ın kaba etlerine bir öpücük kondurur. Çalgılar çalınır; özellikle keman, gayda ve tef...

Cadılık üzerine araştırmaları olan kimileri, İskoçya'da Yahudi arpının eşliğinde dans ettiklerini söyler. Cadılık üzerinde uzman yazar Pennethorne Hughes, İtalya kökenli *La Volta*'nın cadıların en çok sevdiği şarkı olduğunu söyler.⁶

Ayrıca, günümüzde çocukların bir halka oluşturup dönerek oynadıkları oyunun hatta valsini, cadılar toplantısındaki dansların geliştirilmiş bir biçimi olabileceğine ilişkin savlar da vardır.

---

⁶ Hughes Pennethorne, "Witchcraft" (Cadılık) Londra, New York ve Toronto 1952, Aktaran W.B. Crow a.g.y. S. 276

Cadılık-Büyücülük

Hughes, toplantıda Komünyon ayininin küfür niteliğindeki bir parodisinin yer aldığını, kilisede kutsanan ekmeği çalarak dinini reddeden bir rahip varsa, ayinin onun yönetiminde gerçekleştiğini öne sürer. Cadıların kutsanmış ekmeği şeytanca amaçlar için kullandıklarına ilişkin birçok şey anlatır.

Sonunda, Şeytan'ın tüm cadılarla cinsel ilişkiye girmesi beklenir. Yakalanan cadıların çoğu, duruşmalarında, Şeytan'ın buz gibi bir bedeni olduğunu ve bu ilişkinin dayanılmaz acı verdiğini itiraf etmiştir.

Sonunda, toplantı daha olağan bir eğlence içinde sona erer.

* * *

Anlatıldığına göre, bazı yerlerde çok büyük cadı kurulları gerçekleşirdi. Har dağlarındaki Brocken ya da Blocksburg, bu konuda ünlüydü.

Almanya'nın 18. yüzyılın ilk dönemlerindeki haritalarında Blocsburg kenti, süpürge üzerine binmiş cadı resimleriyle süslenmiştir. Goethe, orada gerçekleşen Walpurgis gece şenliklerini ballandıra ballandıra anlatır.

İsveç'teki Blokula da bir başka ünlü yerdir. Bu yere ilişkin düzenlenen bir mahkemede anlatıldığına göre, orada cadılar için bir ev de yapılmıştır.

Bir başka ünlü yer ise Orta Fransa'nın Auvergne bölgesinde yer alan Puy-de-Dome kasabasıdır.

Cadılar açıkça bazı Hristiyan şenliklerini de kutlardı. Başlıca şenlikleri, Almanların adlandırdığı *Walpurgis Nach* yani Aziz Walpurga Günü ya da İngiltere'nin *Roodmass*'ı idi.

Aziz Walpurga Günü 1 Mayıs'tadır. O günün önceki gecesi, cadıların büyük şenliğiydi. Bunun gerekçesinin söz konusu aziz ile bağlantısını kurmak hayli zor... 30 Nisan, cehennemin tanrısı ve kralı Hades ya da Pluto ile ilişkilendirilmişti ve şenlik o gün kutlanırdı.

Görüldüğü gibi, Hristiyan din adamları, cadılık ve büyücülük ile ilgili geniş imgeleme güçlerini kullanarak, ünlü ozan ve yazarlara bile esin kaynağı oldu. Kuşkusuz onların bu yeteneği cadı belirleme konusunda da kendini gösterdi. Cadıları belirlemek için oldukça ilginç yöntemler buldular.

Bu Cadı, Öteki Değil

Teologların cadı belirleme yöntemleri, yöreye ve zamana göre hayli çeşitlilik gösterirse de, ele geçen belgelerden bunların belli başlıları saptanabiliyor.

▪ Soğuk su deneyi

Orta Çağda, -özellikle 16. yüzyılda- cadıların saptanmasında sıklıkla kullanılan soğuk su deneyi, sanıkların mahkemeye verdiği ifadenin ne ölçüde doğru olduğunu, dolayısıyla cadı olup olmadıklarını saptamak amacıyla uygulanırdı.

Sanık çıplak olarak elleri ve ayakları birbirine önden bağlı biçimde yüksek bir yerden suya bırakılırdı. Beline ya da ayaklarına bağlanan ipin ucunu gereğinde onu sudan çekmek için cellât tutardı. Sanık suda batmadan kalır, yüzerse Şeytan tarafından işgal edildiğine inanılır ve derhal yakılarak idam edilirdi. Batarsa boğulmasına seyirci kalınırdı. Nasıl olsa suçsuz olduğuna göre cennete gidecekti. Çıkarmaya ne gerek vardı ki!

Eğitimsiz kişiler arasında yaygınlaşan bu yöntem, teologlar tarafından eleştirilmiştir. Eleştirilmiştir ama kaldırılmasına yönelik bir girişimde de bulunulmamıştır...

▪ Kızgın demir deneyi

Erken dönem cadı davalarında, büyücü ve cadıların sorgulanmasında kullanılan bu deneyde ateşte ısıtılarak kızgınlaştırılmış demir bir çubuk, sanığa iki eliyle tutması için verilir; bunu bir süre tutan sanığın ellerinin durumu incelenirdi. Şayet elleri yanmamış ya da pek az yanmış ise, Şeytan'la işbirliği içinde olduğuna hükmedilirdi. Ancak genel olarak tüm sanıkların elleri yandığı için bu yöntem sonraları terk edildi.

▪ Gözyaşı deneyi

Sanığın yanındaki rahip, ona suçsuz ise ağlayabileceğini, ağlayamıyorsa onu Şeytan'ın engellediğini, tutsaklıktan kurtulması için kendisine bir şans verildiğini söylerdi. Gözlerinden yaş gelmeyen sanık suçluydu. Ancak tüm sanıklar işkence korkusu ile hüngür hüngür ağladığı için, bu yöntem pek tutulmadı.

▪ Tartı deneyi

Bu yöntemde sanık tartılmadan önce vücut ağırlığı yargıç tarafından tahmin edilir, bir yere yazılırdı. Üzerindeki giysiler çıkarılan sanığın saçları ağırlık yapmaması için kesilir, herhangi bir yerine ağırlık yapacak bir şey saklayıp saklamadığına bakılırdı.

Tartılan sanık önceden tahmin edilenden ağır gelirse suçsuz kabul edilirdi.

1707 yılında, cadılıkla suçlanan bir kadına önce soğuk su deneyi uygulanmış, suya batmaması üzerine tartı deneyi yapılmış. Terazinin diğer kefesine kilisenin İncilleri konularak tartılmış, sonunda kadının suçsuz olduğu anlaşılmış. (!)

Cadılıkla suçlananlara karşı son tartı deneyi Aydınlanma Çağı denilen dönemin ortalarında, 1754 yılında şimdi Hollanda'daki Oudewater'de uygulanmış. ⁷ (Ne aydınlanmamış ama...)

* * *

17.yüzyılın başına kadar kısmen uygulanan eski infaz ritüelleri, “diri diri yakma”, “suda boğma” ve “diri diri toprağa gömme” olarak üç grupta toplanmıştı.

Suda boğma ritüelinin Roma hukukundan geldiği sanılan bir versiyonunda, suçlu üç ya da dört hayvanla birlikte bir çuvala konur, çuvalın ağzı bağlanırdı. Çuvala konulacak hayvanlar köpek, horoz, yılan ve maymun olarak belirlenmiş olsa da, maymun ve yılanın elde edilmesindeki zorluk nedeniyle, onun yerine kedi, yılanın yerine ise bir resmi konulurdu.

Hristiyanlıktaki anlamları bakımından yılan baştan çıkarıcı, maymun ise zinaya yönlendiren ve şehvet uyandıran olduğu için, cezanın ağırlaştırılması amacının güdüldüğü, suçlunun işkence çekerek, utanç içinde ölmesinin amaçlandığı bellidir.

Maymun, -özellikle de elinde bir ayna ile betimlenen dişi maymun- Orta Çağda, erkekleri yoldan çıkaran zekâsıyla, şehvet ve iffetsizliğin kaynağı olarak görülen kadınla özdeşleştirilmişti.

---

⁷ Haydar Akın, “Ortaçağ Avrupa’sında Cadılar ve Cadı Avları” Dost Yayınevi 2001

Cadılık-Büyücülük

Orta Çağ cadı infazlarında özel metal tıkaçlar da kullanıldığı oluyordu. Metal tıkaç, armut şeklinde bir aletti. Zorla ağza sokuluyordu; bu sırada genellikle dişler kırılıyordu. Bir vida aracılığıyla aletin kenarları açılıyordu; böylece çene kemikleri, konuşmaya hazır olduğuna başıyla ya da elleriyle işaret edinceye kadar ayrılıyordu.

Cadılar üzerinde denenen bir de huni yöntemi vardı. Kimi araştırmacıların “su işkencesi” adını verdiği bu yöntemde sanık sımsıkı bağlanır, bir huni yardımı ile sindirim borusuna zorla su doldurulurdu; ta ki cadı olduğunu itiraf edinceye dek...

Bir başka yöntem de “cadı ayaklığı” uygulamasıydı. Sanığın kol ve bacaklarından biri özel bir mengeneyle yerleştirilerek, damarları çatlayıncaya kadar sıkıştırılırdı. Ancak bu arada doğal olarak kemikler de kırılırdı.

Bu ayrıcalıklı yöntemler, engizisyonun “merhametli” emriyle saptanmıştı.

Birinin cadı olup olmadığını belirlemenin başka yöntemleri de vardı. Örneğin insan bedenindeki bazı izler de cadı belirlemede hayli işe yarardı. Din bilginlerine göre Şeytan, ilişki kurduğu cadıyı, kanatacak biçimde çimdikler, tırmalar ya da ısırırdı. Kan çıkmayan bu bölgede mutlaka kendine özgü bir iz kalırdı. Şeytan’ın pençelerinin kırmızı ya da mavi izler bıraktığı sanılırdı. Bu iz, bazen, köpek, fare, yarasa ya da kara kurbağası gibi bir hayvan biçimine dönüştürdü; bir tavşanın ayak izine benzerdi. Kuşkusuz, eski yaralar, nasırlar, siğiller, doğum lekeleri, hemoroidler, benler ve birden fazla meme ucu⁸ da cadı olmanın kanıtı olarak görülürdü. İnsan anatomisinin bu özel durumları, din adamları için bir tür cadılık belirtisi sayılıyordu.

---

⁸ Birden çok meme ucunun bulunması hiç de ender bir durum değildir. Bazı kadınlarda fazladan bir meme ucu daha vardır ve buna tıp dilinde *polymastia* denir. Doğuştan gelen bu anatomik bozukluklar din adamlarınca cadılığın belirtisi olarak kabul edilmiş ve bu fazla memeleriyle cadıların, dostları olan hayvanları emzirdikleri söylenmiştir.

Cadılık-Büyücülük

Hristiyan din bilginlerinin cadılık konusundaki derin araştırmaları (!) sonucunda buldukları iki varlık daha vardı: “*Incubi*” ve “*Succubi*”.

Incubiler, kadınları ziyaret edip onlarla cinsel ilişkiye giren kötü ruhlardır. Bunların varlığı Aziz Augustinus ve Aquinolu Tommaso’nun da aralarında bulunduğu birçok din bilginince tartışılmıştır.

Kadınları günah işlemeleri için kışkırtmayı amaçlayan kötü ruhların varlığına ilişkin birçok öykü vardır. Bu olayı yaşayan kadınların çoğunlukla saldırılara karşı koyduğu, kendilerini onlardan koruması için Kilise’den yardım istediği söylenmiştir. Kimi zaman da, tecavüze uğradıktan sonra günahlarının bağışlanmasını isteyenler olmuştur.

1545’te Cordoba’da, Şeytan’la 30 yıldır cinsel ilişki kurmakta olduğunu itiraf eden Başrahibe Magdalena Crucia, kendini kurtarması için Papa’ya başvurmuştu. Belki de bu sayın rahibe uzun yıllar ilişki kurduğu kişinin bu ilişkiyi ağzından kaçırabileceğini anlamış, günahlarını bağışlatmak için işe Şeytan’ı karıştırmıştı. Günahı başına...

İnsanların bazı cinsel eylemlerini Şeytan’a yıkma huyu, bekâr gençlerin gece boşalmalarını “Şeytan aldattı” biçiminde nitelemesi, bilinen en doğal anatomik olaylardır.

Succubi ise, kadın görünümüne bürünen ve erkeklerle ilişkiye giren kötü bir ruhtur. Incubilere göre daha ender ortaya çıkar. Halk söylentilerinde, daha çok peri gibi betimlenir. Ataerkil toplumda elbette erkekleri baştan çıkaran varlığın “peri” gibi olması gerekiyordu. Huri gibi desek, daha mı doğru olur acaba?

Cadı ve Büyücülükle İlgili Uygulamalar

Hristiyan Avrupa insanının, din bilginlerince de desteklenen bağnazca düşünceleri, kuşkusuz uygulamalara da yansdı ve yaklaşık 1500 yıllık süre içinde bu suçlamaların yöneltildiği kadın-erkek milyonlarca insan suda boğularak ya da ateşte kızartılarak öldürüldü.

Günümüz insanı için gülmece konusu olan yakıştırma ve suçlamalar, o dönem insanları için çok ciddi, önemli bulunmuştu.

Cadılık-Büyücülük

Orta Çağ Kilisesi'nin yaptığı bu tür uygulamaları, sonraki kuşaklara bir ibret dersi olması için kayıtlara geçirmesi, günümüz araştırmacıları için birer kaynak niteliği taşır. Bu bakımdan tüm uygulamaları birer ikişer dökmek yerine, kronolojik sıralamayı gözeterek bazı örnekler vermekle yetinelim.

Cadılarının yerel yönetim ya da krallık mahkemelerince yargılanmaları, engizisyon öncesi dönemlerde de sıkça görüldü.

Şarlman döneminde (768-814), gökten düştüğünü öne süren ya da “tanrısal sanrı” (halüsinasyon) gördüğünü söyleyen birçok kişi işkenceden geçirildi.

İngiltere'deki ilk cadı duruşmaları 13. yüzyıl başında Kral Yurtsuz John döneminde yapıldı. İrlanda'da aynı dönemde, Hubert de Burgh adlı soylu, kralın beğenisini kazanma büyüleri yapmakla suçlanmıştı.

Fransa'da 5. Louis döneminde (1314-1316), birçok kişi krala, erkek kardeşine ve bazı soylulara zarar vermek için büyü yapmakla suçlandı. Kralın bakanlarından Enguerrand de Marigny benzer bir suçlamayla karşı karşıya kaldı ve asıldı. Bu idam öylesine protesto edildi ki, devam etmekte olan dava düşürüldü. Kral pişman oldu ve kurbanın ailesine tazminat ödedi.

Tanrısal sanrı gördüğünü öne sürerek Fransızların İngilizlere karşı zafer kazanmasını sağlayan ünlü Jeanne d'Arc, bir süre için İngilizlere tutsak düştü. Din dışı görüşler taşımakla, büyücülükle suçlandı. Canlı canlı yakıldı. Bundan 25 yıl sonra dava yeniden açıldı; bu kez Jeanne d'Arc aklandı. 1909 yılında Kilise tarafından kutsandı; 1920'de Azize ilan edildi. Şu işe bakın!...

Fransa'nın kuzeyinde Arras Piskoposluğu bölgesinde 1453'ten 1460'a kadar birçok cadı duruşması yapıldı. Sanıklar şeytanca güçlerle anlaşmalar yapmak, cadı ayinlerine katılmakla suçlandı. Kimileri diri diri yakıldı, kimileriye yalnızca hapis cezasına çarptırıldı. Tepkiler çoğalınca, 1491'de suçlamalar geri alındı; kurbanların ailelerine tazminat ödendi.

Cadı avı İngiltere'de çok ciddiye alınmış, 1541, 1562 ve 1601 tarihlerinde özellikle cadılara yönelik yasalar çıkarılmıştı. Cadılık ağır bir suç sayılıyor, bu konuda din adamlarına da ayrıcalık yapılmayacağı vurgulanıyordu. Bu yasalar uyarınca son duruşma 1712'de yapıldı. 1736'da ise bu yasalar yürürlükten kaldırıldı.

Cadılık-Büyücülük

1515'te Cenevre Kantonu'nda, üç ay içinde en az 500 kişi cadılık suçlamasıyla yakıldı. Birçok kişi de 1524'te İtalya'nın kuzeyindeki Como'da yakıldı. Tanınmış yazar, askerî hekim, simyacı ve okültizm üzerine çalışma yapan, imparator tarafından şövalye ilan edilmiş Cornelius von Nettesheim'in yaygın biçimde kara büyü yapan biri olduğu öne sürülmüştü. 1530'da bilimlerin anlamsızlığı üzerine bir tez yayımlayan Nettesheim, ertesı yıl kara büyüye inandığını belirten ünlü "*Occult Philosophy*" (Okült Felsefe) adlı bir kitap yazmış, kendisine yöneltilen büyücülük suçlamalarından canını zor kurtarmıştı.

Fransa'nın güneyindeki Provence bölgesinde 17. yüzyıl başlarında Magdelaine de la Palud ve Louise Capud adlı iki kadın, hacda iken titreme krizlerine kapılmıştı. Magdelaine bağırıp kıvranmış, dövülmesi, ayaklar altında ezilmesi için yalvarmıştı. Gaufidi adında bir rahip tarafından şeytanla nişanlandırıldığını öne sürmüştü. Söylentiye göre Gaufidi onu cadılar toplantısına götürmüştü. Rahip Gaufidi'nin peşine düşüldü ve çok geçmeden bulunup yakalanarak diri diri yakıldı.

İskoçya'da 16. yüzyılın sonunda, "Bahwery'nin Büyük Cadısı" olarak bilinen Margaret Aiken büyücülükle suçlandı. Canını kurtarmak için, yetkililere gözlerinde özel bir yetenek olduğunu, böylelikle cadıları sıradan insanlardan ayırabileceğini ileri sürdü. Canını bu aldatmacayla kurtaran akıllı kadın, cadı belirlemek amacıyla gerektiği kadar ağırlandı ve ülkenin her yerini dolaştı. Bu yalanla canını kurtarmakla kalmadı; tok karnına kentten kente gezmek gibi bir ayrıcalığa da kavuştu.

1576'da, İskoçya'nın Ayrshire, 1590'da Huntingdonshire illeri ile, 1597'de Aberdeen kentinde büyük cadı duruşmaları yapıldı. Suçlananların tümü ateşe atıldı.

İngiltere'de 1613-1619 yılları arasında 18 köylü tutuklanarak Lancaster Kalesi'nde mahkemeye çıkarıldı; tümü idam edildi. 1634'te aynı bölgeden birçok kişi, bir erkek çocuğunun tanıklık etmesi üzerine tutuklandı; suçlu bulundu; yargıç daha kapsamlı bir araştırma için onları Londra'ya göndererek canlarını kurtardı. Sonunda çocuk, suçlamalarının yalan olduğunu itiraf etti. Çocuğa ceza verilmedi. Şaka yapmış!... İngiliz romancı W. Ainsworth ve daha birkaç yazar Lancaster olaylarını uzun uzun anlatmıştır.

Cadılık-Büyücülük

Gene İngiltere’de, 1563 yılında önde gelen piskoposların vaazlarının cesaretlendirmesiyle yeni bir cadılık-büyücülük yasası çıkarıldı. Suçlananların yüzde kırkı darağacına gitti. Ünlü Kraliçe 1. Elizabeth’ten sonra tahta çıkar İskoç asıllı Kral 1. James, büyük bir cadı düşmanıydı. Kral olmadan önce bu konuyla ilgili olarak “*Demonologia*” (Şeytan Bilimi) adlı bir kitap bile yazmıştı.

17. yüzyıl ortalarında, “cadı bulucular”ın devreye girmesiyle cadı duruşmalarında önemli bir artış yaşandı. Bu kişilerden en iyi bilineni, Essex, Suffolk ve Norfolk’ta 1645 ile 1647 arasında 100 kişinin idamını sağlayan Matthew Hopkins idi. Cadı olduğundan kuşkulanan kişilerin bedenlerindeki belirtileri izleyerek yargıçlara yardımcı (!) oluyordu.

1654’te Fransa’nın kuzeybatısındaki Bretagne bölgesinde 20 yoksul kadın, cadı oldukları gerekçesiyle öldürüldü.

1669’da İsveç’te Blockula adında bir yerdeki büyük cadı toplantısını katıldıkları için, aralarında 15 çocuğun da bulunduğu 70 kişi ölüm cezasına çarptırıldı.

İskoçya’da Edinburgh’da 1670 yılında Binbaşı Thomas Weir 70 yaşındayken, aile içi ve hayvanlarla cinsel ilişkide bulunduğu gerekçesiyle suçlanıp, boğularak öldürüldü; sonra da yakıldı. Yargıcın ve de suçlayanların aklına, nasıl olur da 70 yaşında bir adamın bu denli cinsel ilişkide bulunabileceği sorusu gelmedi. Kız kardeşi Jean, aynı yıl cadılıkla suçlanarak asıldı.

Cadı avları özellikle İngiltere’de tüm 17. yüzyıl boyunca sürdü. Bu bağlamda İngiltere, Kıta Avrupası’nı fersah fersah geçti. 1664’te Somerset’te birkaç kişi cadı olmakla suçlanarak idam edildi. 1682’de Devon’dan üç yoksul kadın, birilerine büyü yapmak, sığırları yaralamak ve gemi kazalarına neden olmaktan ötürü ölüm cezasına çarptırıldı.

Fransa da Kral 14. Louis, süpürge üzerinde uçmakla suçlanan birkaç Normandiyalı kadının ölüm cezasını ömür boyu hapse çevirmek iyiliğinde (!) bulundu.

* * *

Cadı avları ve cadı olduğuna karar verilen kişileri acımasızca cezalandırılmasına ilişkin olaylar o kadar çok ki... Artık duralım.

Cadılık Amerika’da

Cadılık suçlamaları, göçmen Avrupalılar aracılığıyla Amerika kıtasına da taşındı ve cadı avcılığı Amerika’nın ilk kolonicileri arasında da sürdürüldü.

1683’te Pennsylvania’da ilk cadı duruşmaları gerçekleştirildi.

1692’de Massachusetts eyaletinin Salem kasabasında birkaç zenci hizmetçi cadılıkla suçlandı. Yetkililer, kilise yönetiminin önde gelen din adamlarından Increase Mather ile oğlu Cotton Mather’ın yardımını istedi. Bir dizi suçlama, sorgulama ve yargılama sonucunda, 19 kişi cadı oldukları gerekçesiyle asıldı ve çok sayıda insan da gene aynı gerekçeyle hapis cezasına çarptırıldı. Bu arada, cadılığa inanmadığını söyleyen bir adamla, sanıkların tutuklanmasında görev alan bir başka kişi de görevini sürdürmeyi reddettiği için öldürüldü. Cadı ve büyücülük uzmanı Cotton Mather, birçok olağanüstü eser yazdı ve birinde Şeytan’ın oldukça masum görünen bir insanın görünümüne bürünebileceğini belirtti. Sonunda, üst görevlerde bulunan kişileri, bu arada valinin eşini de suçladı. Ancak, Boston’da sanıklardan biri, kişilik haklarına hakarete bulunulduğu gerekçesiyle karşı dava açtı. Bu dava, cadı yargılamalarına son verilmesinin başlangıcı oldu. Cotton Mather, olayları yeniden canlandırma girişiminde bulunduyorsa da, davalar sona erdirildi.

Salem cadı yargılamaları, bütün Hristiyan dünyasını üç yüz yıldır kasıp kavurmakta olan “cadı çılgınlığı”nın son büyük gösterisiydi. Bu tarihten sonra da yer yer küçük çaplı “cadı avları” olmakla birlikte, çılgınlık, bir daha aynı boyuta ulaşmadı ve giderek ortadan kayboldu.

* * *

Aradan 250 yıl geçtikten sonra Amerikalı ünlü oyun yazarı Arthur Miller, konuyu, sahnelediği bir oyunla 1953 yılında yine gündeme getirdi. “*The Crucible*” (yurdumuzda bilinen adıyla Cadı Kazanı) adlı oyun, daha sonra 1956 yılında, senaryosu ünlü Fransız düşünür Jean Paul Sartre tarafından yazılarak filme de çekildi. Bu oyunda, Salem’de 1692 yılında cadı olmak ve Şeytan ile işbirliği yapmakla suçlanan insanların idam edilişi dramını anlatan Miller, aslında 1950’li Mc Carthy dönemini eleştiriyordu.

Cadılık-Büyücülük

Zaman zaman sosyalist görüşlere yakınlık duyan Arthur Miller'in toplumsal eleştirileri, başkanlığını Senatör Joseph R. Mc Carthy'nin yaptığı Amerika Karşıtı Çalışmaları Araştırma Komitesi'nin dikkatini çekmişti. Benzer biçimde ABD'nin önde gelen birçok aydını, sanatçısı da bu komitece komünist olmakla damgalandı. Böylece 1950'li yıllarda ABD'nde tam anlamıyla bir cadı kazanı kaynamaya başlamıştı.

Korku dönemlerinde insanlar sağlıklı düşünemediği için, halk Mc Carthy döneminin baskıcı politikalarına büyük oranda destek vermişti. O zaman yapılan kamuoyu yoklamalarına baktığımızda, güvenlik gerekçesiyle komünistlere yapılan zulmün, baskının halk tarafından çok yüksek oranda desteklendiğini görürüz.

Arthur Miller, bu tiyatro oyununda aslında Salem cadıları ile uğraşmakta değildi; Mc Carthy uygulamalarını eleştiriyordu. Bu dramın yorumlanmasına bağlı olarak, komünizmi desteklemekle suçlandı. 1957'de ifade vermeyi kabul etmemesi ve komiteyi hiçe sayması nedeniyle bir yıllık hapis ve para cezasına mahkûm edildi. Ertesi yıl, kamuoyundan gelen baskılar üzerine kararın düzeltilmesi yoluna gidildi.

Araştırmasını yaptığımız Batı bağnazlığının sonraki kitaplarında Amerika'da Mc Carthy dönemine ayrıca değineceğiz.

Şimdi yine Avrupa'ya dönelim...

* * *

18. yüzyıl boyunca Avrupa'da, cadılığın cezası olan idamlar sürdürüldü ve cadılık yasaları yürürlükten kaldırıldığında bile cadı olmasından kuşkulanan kişilerin, cadı bulmanın tanınan bir yöntemi olan suya atmak uygulandı. Büyük olasılıkla İskoçya'da en son cadı yakma olayı 1722'de Sutherland'da gerçekleşti.

Fransa'da 1731'de skandal olarak nitelendirilebilecek bir olay yaşandı. Catherine Cadiere adlı Toulonlu genç bir kadın sürekli transa giriyor ve *stigmata* olarak bilinen, yalnızca dindar kişilerde oluşan, İsa'nın yaraları olarak kabul gören bedenindeki bazı izleri gösteriyordu. Günah çıkardığı Cizvit rahip, J. B. Girard'ı, kara büyü aracılığıyla kendisine tacizde bulunmakla suçladı ve olay büyük yankı yarattı. Cizvit rahip yargılandı ama beraat etti.

Cadılık-Büyücülük

1749'da Almanya'da Würzburg kentinde Maria Renata adlı bir rahibe, cadı olmakla suçlanarak yakıldı.

Polonya'da 1755'de dokuz yaşlı kadın, cadı oldukları gerekçesiyle asıldı.

Kıta Avrupası'nda son cadının yasal olarak 1785'te Protestan bir mahkemenin kararıyla İsviçre'nin Glarus kantonunda yakıldığı söylenir. İnanılmaz uzunluktaki kurbanlar listesinde ölüm cezasına çarptırılan son kişiler onlardır.

İngiltere'de, 1736 yılında cadılıkla ilgili tüm yasalar yürürlükten kaldırıldıktan sonra bile büyücülük ya da kara büyü ile ilişkilendirilen suçlar işlenmeye devam edildi. 1863'te Essex'te yaşlı ve felçli bir adam, büyücü olduğu gerekçesiyle suya daldırıldı; boğularak öldü.

1875'te Warwickshire'da yaşlı bir kadın, yarı akıllı bir adam tarafından saman tırmığıyla öldürüldü. Adamın zengin ailesi, katili aklamak amacıyla kadının cadı olduğunu kanıtlama yolunu seçti. Bu amaçla toplanan jüriden, eski bir inanış gereği, kadının cesedinin kilisenin Kutsal Kitabı ile birlikte tartılmasını istediler; doğal olarak katil aklandı.

* * *

Cadılık ve büyücükle ilgili bu uygulamalara değinmekte amacımız, Orta Çağ Hristiyan din adamlarınca halkı sömürmek amacıyla yapılan bu bağınaz uygulamaların, yalnızca Orta Çağın karanlık dönemlerinde değil, Batı'nın yüz akı olduğu söylenen Aydınlanma Çağı denilen dönemlerde de sürdürülmüş olduğunu vurgulamak içindi.

Anlaşılan o ki, insan aklının alıştığı ve alıştırıldığı o tutsaklık kafesinden kurtarmak pek kolay değil.

Koşullandırılmış insan aklı, tıpkı Pavlov'un köpekleri gibi davranıyor. Hatta daha da kötü; çünkü o köpekler sadece yiyecek konusunda koşullandırılıyordu. İnsan ise, bir kez bağınazlığa kapıldı mı, hiç de akla ve insanlığa uygun olmayan davranışlar sergilemekten kolay kolay vazgeçmiyor ve "tolerans" adını verdiğimiz o erdemi öyle bir çırpıda edinmiyor. Hatta toleransı bir yana bırakın, başkalarının kendisine aslında hiç de zarar vermeyen tutum ve davranışlarına hoşgörü bile gösteremiyor.

Cadılırlarla İlgili Değişik İki Olay

Cadılığa ilişkin ilginç, bir o kadar da komedi sayılabilecek iki olaya değinerek konuya son vereceğiz.

Bunlardan ilki Orta Çağ Avrupası'nda bir dönem çok da yandaş bulan süt ve tereyağı cadılığıyla ilgili...

16. yüzyıla kadar Almanca ve Hollandaca konuşan bölgede cadılar genel olarak süt büyücüsü ve/veya süt hırsızı (*Milchbi-uberin, Milchdiebin, Molkenroversche*) olarak nitelenmiştir.

Büyüden kuşulanılması, zararın ya da büyüünün sıradan sayılabilecek ölçülerin dışında sık sık yinelenmesiyle olanaklıydı. Hasta bir ineğin az süt vermesi normal görülmekle birlikte, bu durum sıklaşmaya başlar ve uzun süre normale dönmezse, büyü yapıldığına hükmedilirdi.

Heinrich Kramer, *Malleus Maleficarum*'da süt büyüü yapan cadıların pratiklerini nasıl gerçekleştirdiklerini şöyle anlatır:

“Süt büyüü yapacak cadılar genellikle kutsal günlerin geceyarısı evlerinin önünde toplanırlar. Bacaklarının arasında süt teknesi olduğu halde büyüü uygulamak için çömelen cadı, elindeki bıçağı, baltayı veya sivri uçlu bir nesneyi ağacı saplar ve inek memesinden süt sağarmışçasına aynı hareketi baltanın, bıçağın sapına uygular. Bir yandan da, her zaman yardımına gelmeye hazır olan Şeytan'ı çağırır. Büyü yapılan komşunun ineğinin memelerindeki süt, Şeytan tarafından saplanmış (balta veya bıçak) nesnenin sapından büyücünün teknesine boşaltılır.”

Süt büyüünün yanı sıra sıklıkla rastlanan bir başka büyü de tereyağı büyüüdür. Diğer tarım toplumlarında da olduğu üzere, Orta Çağ Avrupası'nda kırsal kesim insanı için süt ve süttten elde edilen ürünler büyük önem taşır; bir kısmı evde tüketilirken, bir kısmı da satılır ve elde edilen gelirle gereksinimler karşılanırdı.

Hayatta kalabilmenin garantisi çoğunlukla bir çift büyükbaş hayvandır. Bu nedenle, hayvanların anlaşılamayan nedenlerle süt verimlerinin düşmesi ya da bütünüyle süttten kesilmeleri, onlar için yaşanabilecek talihsizliklerin en büyüğüdür.

Orta Çağ boyunca kayıtlara geçmiş yüzlerce örnekte, tereyağı, peynir, bira gibi, hazırlanırken değişim geçiren gıdalara cadıların ya da kötü ruhların yaptığı büyüler yer alır.

Cadılık-Büyücülük

Bu tür zararlı büyülerden yiyecekleri korumak ve büyü yapanların gücünü etkisiz hale getirmek için geliştirilmiş olan “karşı-büyü teknikleri” de kayıtlara geçirilmiştir.

Şimdi ikinci ilginç olaya değinelim. Olayın ilginçliği 1830’lu yıllarda Osmanlı sınırları içerisinde geçmiş olması ve *Takvim-i Vekayî*’nin 06/10/1833 tarihli 68. sayısında, “*Tırnova Naibi Müderrisin-i Kiramdan Ahmet Şükrü Efendi’nin Der-aliyyeye Takdim Eylediği İbret Alacak İ’lâmiyyedir ki Aynıyla Tab Olunmuştur*” başlığı altında gazetede yayımlanmış olmasıdır.

Başlık şöyle: **Üzerimize Sanki Camız Çökmüş.**

Tarihler 1833 yılını gösterdiğinde, şimdilerde Bulgaristan sınırları içerisinde kalan Tırnova kentinden payitahta ilginç bir mektup gelir. Saraya sunulan bu önemli mektup, Tırnova Naibi Müderris Ahmet Şükrü Efendi’den gelmektedir.

Pek de hafife alınmayacak bir unvan taşıyan bu zatın yazdıklarını, biraz sadeleştirerek ama o zaman neyin nasıl dendiğini bozmamak bakımından sözcükleri hiç değiştirmeden, günümüz Türkçesine çevirmeden aktaralım:

“*Rumeli şehirlerinden Tırnova’da cadı zuhur etti. Zaman zaman ortaya çıkan bu cadılar, ibadullahı musallat olarak evlerdeki un, yağ ve bal gibi zahireyi birbirine katmayla; bazen de bunların içlerine toprak doldurmaya başladılar. Bu habis mahlûkâtın evlerdeki yastık ve bohça gibi eşyaların yerlerini değiştirdiği; hatta annesinin kucağında bulunan bir bebeği elinden aldığı ve insanların üzerine taş, toprak, tabak, çanak ve sahan gibi eşyaları attığı da görüldü. Ancak bütün bunları yapan mahlûk müşahade edilemedi. Birkaç erkek ve kadının ifadesine göre cadılar, üzerlerine saldırmış; çok şükür ki bir zarar vermemişti. Bunlar çağrılıp sorulduğunda camız ağırlığında bir şeyin üzerlerine bindiğini söylediler. Bütün bu sebeplerden dolayı iki mahalle ahalisi huzursuz oldu ve evlerini terk ederek başka bir yere taşındı. Umum halk bu gelişmelerden korkmaya başladı. Cadı denilen habis ruhlardan rahatsız olduklarını belirterek durumu bize bildirdiler ve tedbir almamızı istediler. Bunun üzerine, İslimye kazasında Vinogan reayasından cadıcılık ile meşhur olmuş Nikola namındaki şahsı bulduk ve Derviş Beyefendi’nin marifetiyle Tırnova’ya celp ettik.*”

Cadılık-Büyücülük

Bu şahısla pazarlık ve sekiz yüz kuruş karşılığında cadıları bu beldeden defedeceğini taahhüt etti. Nikola'nın elinde resimli bir tahta vardı. Mezarlığa gidilip de bu tahta hareket ettirildiğinde tahta hangi mezarı gösterirse, o mezarda cadı bulunduğu tecrübeyle sabit olduğunu söyledi. Bunun üzerine büyük bir kalabalıkla mezarlığa gidildi ve Nikola tahtayı parmağı üzerinde hareket ettirmeye başladı. Resimli tahta, eskiden yeniçeri olan Tetikoğlu Ali Alemdar ile Abdi Alemdar nâm iki şahsın mezarını gösterdi. Bu kişilerin mezarları açıldı ve cesetlerin büyümüş, kılları ve tırnaklarının da üçer dörder parmak uzamış olduğu görüldü. Ayrıca, gözlerini de korkunç bir şekilde kan bürümüştü.

Oraya gelen herkes bunu müşahade etti. Bu adamlar, sağlıklarında çapulculuk yaparak insanların mallarını yağmalamak, ırzlarına tecavüz etmek ve adam öldürmek gibi her türlü fesada karışmışlardı. Yeniçeri ocağı kaldırıldığında bunlara dokunulmayıp, yaşlarının kemale erdiği düşünülerek cezaları ahirete bırakılmıştı. Ancak bu iki habis, hayatlarında olduğu gibi mezarlarında da insanları huzursuz ediyordı.

Cadıcının tecrübesine göre bu gibi habis ruhların defedilmesi için göbeklerine ağaç kazık çakılması, yüreklerinin de kaynar suda haşlanması gerekiyormuş.

Nikola'nın dediği gibi iki habisin göbeğine ağaç kazık çakıldı ve yürekleri çıkarılarak bir kazan suda haşlandı; ancak bunun hiç de tesirli olmadığı anlaşıldı. Bunun üzerine Nikola, iki cesedin de yakılması gerektiğini söyledi. Şeyhülislam Saadetdin Efendi'nin cadıların yakılması hakkında verdiği fetva da göz önüne alınarak, Tetikoğlu Ali Alemdar ve Abdi Alemdar'ın cesetleri yakıldı ve Padişah Efendimizin inayet ve keremiyle belde halkı bu iki habisin şerrinden kurtulmuş oldu... (5 Eylül 1833)"

Osmanlı İmparatorluğu'nda, 700 yıllık zaman dilimi içinde başka tür cadı olayları yaşanıp yaşanmadığına ilişkin elimizde bir kayıt yok... Ancak, Batılılaşma yolunda 1730'lu yıllarda matbaayı kullanmaya başlayan ve Tanzimat-ı Hayriye gibi atılımları gerçekleştiren Osmanlı, anlaşılan Batı dünyasından yalnızca bunları değil, cadılıkla ilgili kültürel (!) oluşumu da almıştı.

Cadılık-Büyücülük

Orta Çağ Avrupası'nda kadınların genel durumuna, buna bağlı olarak yaşanan büyücülük-cadılık uygulamalarına epeyce yer verdik.

Kadın haklarına yönelik bağnazca düşüncelere ve uygulamalara ilişkin çalışmalarımız burada bitmeyecek.

Önümüze yeni bir dönem olan Rönesans ve Reformasyon, ardından da Aydınlanma Çağı gelecek.

Bu dönemlerde nasıl bir değişim geçirildi; değişen bir şeyler oldu mu, olduysa neler ve nasıl değişti, göreceğiz.

Kadınlara yönelik baskı ve kısımlara, aşağılamalara değinirken, konuya ne katı bir feministlik yandaşı ne de toleranssız bir “maço” erkeği gibi konuya eğilmediğimizi anlamışsınızdır. Bu tutumumuz, bundan sonraki kadın ve cinsellik bölümlerinde de sürecek.

* * *

Bu bölümle birlikte “Batının İki Yüzü: Bağnazlık ve Tolerans” adlı araştırma çalışmasının 3. kitabı da sona eriyor...

Ancak çalışmalarımızda Orta Çağ yeni bitirmiş olduk...

Çağlar ve konular bitmedi kuşkusuz.

Hazırlamaya başladığımız 4. kitapta, tarihçilerin Rönesans diye adlandırdıkları dönemi ve ardından 19. yüzyıla değin olay ve tutumları incelemeye çalışacağız. Avrupa kıtasında, Hristiyan dininde yaşanan bir Reformdan da söz edeceğiz.

Dünyaya egemen olan üç göksel dinin çatışmalarına, içine düştükleri bağnazlıklara ve hoşgörülere -varsa- değinecek, kâh eleştirecek kâh övgüler dizeceğiz.

4. kitapta buluşmak dileğiyle...